PIERWSZA ŁAWKA · ZESTAW DZIAŁOWY · JĘZYK POLSKI · KLASA 3 LO I TECHNIKUM · ZAKRES PODSTAWOWY

Dział 4. Dwudziestolecie – poezja

Skamander, awangardy, katastrofizm; witalizm, kult codzienności, pacyfizm, miniatura liryczna; Tuwim, Pawlikowska-Jasnorzewska, Leśmian, Czechowicz. Dziewięć kart: teoria z wzorcowymi odpowiedziami, ćwiczenia, zadania typu maturalnego, dwie kartkówki (A i B) i sprawdzian (A i B) – z kluczem i zasadami oceniania.

Karta	Temat	Zadania
1	**Dwudziestolecie – poezja – najważniejsze wiadomości** Teoria w pigułce, wzorcowe odpowiedzi, rozgrzewka	4 zad. 11 pkt
2	**Dwudziestolecie – poezja – ćwiczenia** Ćwiczę umiejętności z działu	5 zad. 24 pkt
3	**Dwudziestolecie – poezja – zadania typu maturalnego** Polecenia i punktacja jak na maturze 2027	4 zad. 11 pkt
4	**Kartkówka 1: grupy i programy poetyckie – grupa A** 15 minut · 9 pkt	4 zad. 9 pkt
5	**Kartkówka 1: grupy i programy poetyckie – grupa B** 15 minut · 9 pkt	4 zad. 9 pkt
6	**Kartkówka 2: wiersz dwudziestolecia – grupa A** 15 minut · 8 pkt	3 zad. 8 pkt
7	**Kartkówka 2: wiersz dwudziestolecia – grupa B** 15 minut · 8 pkt	3 zad. 8 pkt
8	**Sprawdzian: Dwudziestolecie – poezja – grupa A** 45 minut · 25 pkt	8 zad. 25 pkt
9	**Sprawdzian: Dwudziestolecie – poezja – grupa B** 45 minut · 25 pkt	8 zad. 25 pkt

JAK KORZYSTAĆ Z ZESTAWU

- Karta 1 przypomina najważniejsze wiadomości z działu i pokazuje wzorcowe odpowiedzi z wyjaśnieniem – od niej warto zacząć.
- Karta 2 to ćwiczenia na tekstach, a karta 3 – zadania w formule matury 2027 (polecenia i punktacja jak w arkuszach CKE).
- Karty 4–7 to dwie kartkówki (po 15 minut), każda w grupach A i B. Karty 8–9 to sprawdzian (45 minut) w grupach A i B – te same typy zadań i ta sama punktacja, inne treści.
- Klucz na końcu zestawu zawiera odpowiedzi i zasady oceniania zadań otwartych w stylu CKE (co daje 1 pkt, a co 2 pkt).
- Osobny plik „Powtórka" zbiera najważniejsze pojęcia, lektury i konteksty, typowe błędy i test „Sprawdź się".

Materiał oryginalny. Podstawa programowa LO i technikum w brzmieniu z 2024 r. (Dz.U. 2024 poz. 1019). Wymagania: I.1.1, I.1.3–I.1.9, I.1.12–I.1.14, II.2.7, III.2.9. Pisownia według zasad od 1.01.2026. Do użytku własnego i pracy z własnymi uczniami.

PIERWSZA ŁAWKA

Dwudziestolecie – poezja – najważniejsze wiadomości

Teoria w pigułce, wzorcowe odpowiedzi, rozgrzewka

KARTA 1/9

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 11 pkt

PRZYPOMNIJ SOBIE

- **Dwudziestolecie międzywojenne** (1918–1939) zaczyna się odzyskaniem niepodległości. Poeci nie muszą już pełnić roli wieszcza, który podtrzymuje ducha narodu – mogą pisać o codzienności, miłości, mieście, radości życia. Zarazem to czas szybkich zmian: technika, wielkie miasta, kino, jazz, kryzys gospodarczy, a w latach 30. – narastające zagrożenie wojną.
- **Skamander** – grupa poetycka z Warszawy: zaczynali od wieczorów w kawiarni „Pod Picadorem" (1918), wydawali miesięcznik „Skamander" (1920–1928, 1935–1939). Członkowie: Julian Tuwim, Jan Lechoń, Antoni Słonimski, Jarosław Iwaszkiewicz, Kazimierz Wierzyński. Nazwa – od rzeki pod Troją, przywołanej w *Akropolis* Wyspiańskiego. Program: poezja dla zwykłego odbiorcy, bohater – przeciętny człowiek, „przechodzień", miasto i codzienność, język potoczny obok literackiego, tradycyjny wiersz (rym, rytm), **witalizm** – radość istnienia.
- **Awangarda** – twórcy, którzy zrywają z tradycją. **Futuryści** (m.in. Bruno Jasieński, Anatol Stern, Aleksander Wat) – bunt, prowokacja, zachwyt techniką. **Awangarda Krakowska** – Tadeusz Peiper i pismo „Zwrotnica"; hasło **„miasto, masa, maszyna"**; poezja ma być konstrukcją, najważniejsza jest **metafora** i zwięzłość (do grupy należał też Julian Przyboś – poeta z zakresu rozszerzonego). **Druga awangarda** (lata 30.) – poezja wizyjna, **katastrofizm** – przeczucie zagłady cywilizacji (grupa Żagary w Wilnie; Józef Czechowicz w Lublinie).

Pojęcie	Na czym polega	Przykład
witalizm	zachwyt życiem, energią, młodością, ciałem, chwilą	Tuwim *Ja*
kult codzienności	poetycki sens zwykłych ludzi, przedmiotów, zdarzeń	Tuwim *Staruszkowie*, *Melancholia stojących przy ścianie*
pacyfizm	sprzeciw wobec wojny i propagandy wojennej	Tuwim *Do prostego człowieka* (1929)
katastrofizm	przeczucie zagłady, wizje wojny i zniszczenia	Czechowicz *Żal*
miniatura liryczna	bardzo krótki wiersz, jeden obraz lub myśl, zaskakująca pointa	Pawlikowska-Jasnorzewska, *Pocałunki*

- **Julian Tuwim** (1894–1953) – skamandryta. Debiut: *Czyhanie na Boga* (1918) – witalizm, miasto, zwykli ludzie (*Ja*, *Wiosna*, *Melancholia stojących przy ścianie*, *Staruszkowie*). Mistrz języka: gry słowne, neologizmy, kolokwializmy, wulgaryzmy użyte celowo. *Do prostego człowieka* (opublikowany w „Robotniku" w 1929 r.) – manifest pacyfistyczny, który wywołał ostre ataki prasy; Tuwim tłumaczył potem, że sprzeciwia się wojnom zaborczym prowadzonym dla zysku, a nie obronie ojczyzny.

- **Maria Pawlikowska-Jasnorzewska** (1891–1945) – związana ze Skamandrem, nazywana „polską Safoną”. Tom *Pocałunki* (1926) – **miniatury liryczne**: miłość, tęsknota, przemijanie, kobiecość, starzenie się; lekkość, dowcip, autoironia, pointa. Zmarła na emigracji w Manchesterze.
- **Bolesław Leśmian** w dwudziestoleciu: *Łąka* (1920), *Napój cienisty* (1936). Natura jest żywa i zmienna, granica między człowiekiem, rośliną i zwierzęciem się zaciera (*Przemiany*); miłość jest zmysłowa i splata się z przyrodą (cykl *W malinowym chruśniaku*); w balladach (*Dziewczyna*) – pytania egzystencjalne: sens dążenia, nicość, Bóg. Środki: **neologizmy**, paradoks, refren, ballada, baśniowość.
- **Józef Czechowicz** (1903–1939) – poeta z Lublina, czołowy twórca drugiej awangardy. Tomy: *Kamień* (1927), *dzień jak co dzień* (1930), *ballada z tamtej strony* (1932), *nic więcej* (1936), *nuta człowiecza* (1939). Pisze bez interpunkcji i często małymi literami; zestawia obrazy na zasadzie skojarzeń; dba o brzmienie (powtórzenia głosek i wyrazów). Łączy sielankowe, dziecięce obrazy wsi (*na wsi*) z **katastroficznymi** wizjami (*żal*). Zginął 9 września 1939 r. podczas bombardowania Lublina.
- **Grupa literacka a pokolenie** (ZR): grupa ma nazwę, program, pismo i świadomie się organizuje (Skamander, Awangarda Krakowska); pokolenie to twórcy urodzeni mniej więcej w tym samym czasie i ukształtowani przez te same wydarzenia. W zadaniu ZP wystarczy wiedzieć, kto należał do której grupy.

PRZYKŁADY Z WYJAŚNIENIEM

Przykład 1. Wyjaśnij, jak Tuwim w wierszu *Staruszkowie* realizuje program kultu codzienności: *Patrzymy sobie na ulicę / Przez wpółrozwartą okiennicę. // W czółka całujem cudze dziatki / I podlewamy w oknach kwiatki.*

Bohaterami są zwykli, starzy ludzie, a tematem – drobne czynności dnia (patrzenie przez okno, podlewanie kwiatów, zrywanie kartek z kalendarza). Prosty język, zdrobnienia i rymy parzyste nadają tej codzienności ciepło i zarazem smutek przemijania.

Jak myśleć: zapytaj, **kto** jest bohaterem i **o czym** mówi wiersz – jeśli o zwyczajnym życiu, to realizacja programu Skamandra.

Przykład 2. Wyjaśnij pointę miniatury Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej *Nike*: *Ty jesteś jak paryska Nike z Samotraki, / o miłości nieuciszona! / Choć zabita, lecz biegniesz z zapałem jednakim, / wyciągając odcięte ramiona…*

Miłość porównana jest do antycznej rzeźby bogini zwycięstwa (w Luwrze), której brakuje głowy i ramion. Mimo „śmierci” miłość nie ustaje – nadal „biegnie” i wyciąga ramiona, których nie ma. Pointa: uczucie trwa, choć nie ma już szans na spełnienie.

Kontekst: kulturowy (rzeźba grecka) – funkcjonalny, bo z niego wynika paradoks „odciętych ramion”.

Przykład 3. Wyjaśnij, co wyrażają wersy Czechowicza z *pieśni o niedobrej burzy*: *śmierć twoja błyszczy na stalowym kancie / jak mika*.
To katastroficzna zapowiedź: śmierć jest blisko, połyskuje na ostrzu (stal – broń, pług, narzędzie), niepozornie, jak błyszczący minerał. Piękno obrazu kontrastuje z grozą – typowe dla Czechowicza przeczucie nadchodzącej zagłady.
Za co CKE daje punkt: za odczytanie sensu (przeczucie śmierci), a nie za nazwanie środka („porównanie").

ZADANIA

Zadanie 1. Przyporządkuj cechy grupom i nurtom. Wpisz literę: a) Skamander, b) Awangarda Krakowska, c) katastrofizm. ___ / 4 pkt

1. hasło „miasto, masa, maszyna"	a) Skamander
2. bohater – zwykły przechodzień, język potoczny	b) Awangarda Krakowska
3. przeczucie zagłady cywilizacji	c) katastrofizm
4. radość życia i tradycyjny wiersz	

1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____

Zadanie 2. Uzupełnij zdania. Wybierz wyrazy z ramki. ___ / 3 pkt

„Zwrotnica" *Pocałunki* Lublina „Chimera" Warszawy

1. Pismo Awangardy Krakowskiej nosiło tytuł _____.
2. Tom miniatur Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej z 1926 r. to _____.
3. Józef Czechowicz zginął w 1939 r. podczas bombardowania _____.

Zadanie 3. Kto należał do grupy Skamander? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. ___ / 1 pkt

A. Tadeusz Peiper **B.** Józef Czechowicz **C.** Bolesław Leśmian **D.** Julian Tuwim

Zadanie 4. Oceń prawdziwość zdań. Wpisz P (prawda) albo F (fałsz). ___ / 3 pkt

1. Witalizm to zachwyt życiem i jego energią.	**P**	**F**
2. Czechowicz pisał najczęściej regularnym wierszem z pełną interpunkcją.	**P**	**F**
3. *Do prostego człowieka* to wiersz pacyfistyczny.	**P**	**F**

PIERWSZA ŁAWKA

Dwudziestolecie – poezja – ćwiczenia

KARTA 2/9

Ćwiczę umiejętności z działu

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 24 pkt

Zadanie 1. Przeczytaj fragment utworu i wykonaj zadania. ___ / 4 pkt

Julian Tuwim, *Ja*

W czerwcu, o piątej rano,
W różowej słonecznej stolicy
Idę środkiem najszerszej ulicy,
Idę środkiem najszerszej ulicy!

Jak tam jasno, jak tam daleko
Za tym mostem błyszczącym, za rzeką!
Ach, jak jasno i jak daleko!

Mocno mi, pięknie i młodo!
Pójdę mostem, nad spokojną wodą,
Potem polem, potem zielonym polem
Pójdę w dal,
Jakby upity czystym, przezroczystym alkoholem!

Julian Tuwim, *Ja* (całość; z tomu *Czyhanie na Boga*, 1918); tekst według wydania w serwisie wolnelektury.pl (domena publiczna).

1.1. Wyjaśnij, jakie uczucia wyraża podmiot i jak ten wiersz realizuje postawę witalizmu. ___ / 2 pkt

1.2. Wyjaśnij funkcję powtórzenia wersu „Idę środkiem najszerszej ulicy”. ___ / 1 pkt

1.3. Wyjaśnij sens porównania „Jakby upity czystym, przezroczystym alkoholem!”. ___ / 1 pkt

Podgląd • Pierwsza Ławka

Zadanie 2. Przeczytaj fragment utworu i wykonaj zadania.

___ / 5 pkt

Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, trzy miniatury

Miłość
Nie widziałam cię już od miesiąca.
I nic. Jestem może bledsza,
trochę śpiąca; trochę bardziej milcząca,
lecz widać można żyć bez powietrza!

Fotografia
Gdy się miało szczęście, które się nie trafia:
czyjeś ciało i ziemię całą,
a zostanie tylko fotografia,
to — to jest bardzo mało…

Kurze łapki
I już kurze łapki na skroni?
Ach, czas jak gdacząca kura
o zabłoconych pazurach
przebiegł po białych płatkach okwitłej jabłoni!

Objaśnienia: *kurze łapki* – drobne zmarszczki w kącikach oczu.

Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, *Miłość*, *Fotografia*, *Kurze łapki* (z tomu *Pocałunki*, 1926); tekst według wydania w serwisie wolnelektury.pl (domena publiczna).

2.1. Wyjaśnij, na czym polega pointa wiersza *Miłość*.

___ / 2 pkt

2.2. Wyjaśnij, jak w wierszu *Kurze łapki* przedstawiony jest upływ czasu.

___ / 1 pkt

2.3. Podaj dwie cechy miniatury lirycznej widoczne w przytoczonych wierszach.

___ / 2 pkt

PIERWSZA ŁAWKA

Zadanie 3. Przeczytaj fragment utworu i wykonaj zadania. ___ / 4 pkt

Bolesław Leśmian, *W malinowym chruśniaku*

W malinowym chruśniaku, przed ciekawych wzrokiem
Zapodziani po głowy, przez długie godziny
Zrywaliśmy przybyłe tej nocy maliny.
Palce miałaś na oślep skrwawione ich sokiem.

Bąk złośnik huczał basem, jakby straszył kwiaty,
Rdzawe guzy na słońcu wygrzewał liść chory,
Złachmaniałych pajęczyn skrzyły się wisiory,
I szedł tyłem na grzbiecie jakiś żuk kosmaty.

Duszno było od malin, któreś, szepcząc, rwała,
A szept nasz tylko wówczas nacichał w ich woni,
Gdym wargami wygarniał z podanej mi dłoni
Owoce, przepojone wonią twego ciała.

I stały się maliny narzędziem pieszczoty
Tej pierwszej, tej zdziwionej, która w całym niebie
Nie zna innych upojeń, oprócz samej siebie,
I chce się wciąż powtarzać dla własnej dziwoty.

I nie wiem, jak się stało, w którym okamgnieniu,
Żeś dotknęła mi wargą spoconego czoła,
Porwałem twoje dłonie — oddałaś w skupieniu,
A chruśniak malinowy trwał wciąż dookoła.

Objaśnienia: *chruśniak* – zarośla, gąszcz krzewów; *wisior* – zwisająca ozdoba; *dziwota* – zdziwienie.

Bolesław Leśmian, *W malinowym chruśniaku* (całość; z cyklu o tym tytule w tomie *Łąka*, 1920); tekst według wydania w serwisie wolnelektury.pl (domena publiczna).

3.1. Wypisz z wiersza przykłady wrażeń odbieranych trzema różnymi zmysłami. ___ / 2 pkt

3.2. Wyjaśnij, jaką rolę odgrywa przyroda w przeżyciu zakochanych. ___ / 1 pkt

3.3. Wyjaśnij, co wyraża ostatni wers „A chruśniak malinowy trwał wciąż dookoła”. ___ / 1 pkt

PIERWSZA ŁAWKA

Zadanie 4. Przeczytaj fragment utworu i wykonaj zadania. ___ / 5 pkt

Józef Czechowicz, *na wsi*

siano pachnie snem
siano pachniało w dawnych snach
popołudnia wiejskie grzeją żytem
słońce dzwoni w rzekę z rozbłyskanych blach
życie pola złotolite

wieczorem przez niebo pomost
wieczór i nieszpór
mleczne krowy wracają do domostw
przeżuwać nad korytem pełnym zmierzchu

nocami spod ramion krzyżów na rozdrogach
sypie się gwiazd błękitne próchno
chmurki siedzą przed progiem w murawie
to kule białego puchu
dmuchawiec

księżyc idzie srebrne chusty prać
świerszczyki świergocą w stogach
czegóż się bać

przecież siano pachnie snem
a ukryta w nim melodia kantyczki
tuli do mnie dziecięce policzki
chroni przed złem

Objaśnienia: *nieszpór* – wieczorne nabożeństwo; *kantyczka* – śpiewnik z pieśniami religijnymi, zwłaszcza kolędami.

Józef Czechowicz, *na wsi* (całość; z tomu *Kamień*, 1927); tekst według wydania w serwisie wolnelektury.pl (domena publiczna).

4.1. Wyjaśnij, jaką funkcję pełni w wierszu brak znaków interpunkcyjnych i wielkich liter. ___ / 2 pkt

4.2. Wyjaśnij, jak rozumiesz pytanie „czegóż się bać” w kontekście całego wiersza. ___ / 2 pkt

4.3. Wyjaśnij metaforę „słońce dzwoni w rzekę z rozbłyskanych blach”. ___ / 1 pkt

Kartkówka 1: grupy i programy poetyckie – grupa A

KARTA 4/9

15 minut · 9 pkt

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 9 pkt

Zadanie 1. Przyporządkuj poetów do grup lub nurtów. Wpisz literę: a) Skamander, b) Awangarda Krakowska, c) druga awangarda (katastrofizm). ___ / 3 pkt

1. Józef Czechowicz
2. Julian Tuwim
3. Tadeusz Peiper

a) Skamander
b) Awangarda Krakowska
c) druga awangarda (katastrofizm)

1 ____ 2 ____ 3 ____

Zadanie 2. Uzupełnij zdania. ___ / 3 pkt

1. Grupa Skamander zaczynała od wieczorów w kawiarni „Pod _____”.
2. Nazwa Skamander pochodzi od rzeki pod _____.
3. Postawę zachwytu życiem i jego energią nazywamy _____.

Zadanie 3. Który tom jest debiutem Juliana Tuwima? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych. ___ / 1 pkt

A. *Kamień*

B. *Czyhanie na Boga*

C. *Łąka*

D. *Pocałunki*

Zadanie 4. Wyjaśnij, dlaczego po 1918 r. poeci Skamandra mogli pisać o codzienności zamiast o sprawach narodowych. ___ / 2 pkt

_____

_____

_____

_____

PIERWSZA ŁAWKA

Sprawdzian: Dwudziestolecie – poezja – grupa A

45 minut · 25 pkt

KARTA 8/9

Imię i nazwisko: ..... Data: ..... Wynik: ..... / 25 pkt

Zadanie 1. Przeczytaj fragment utworu i wykonaj zadania.

___ / 4 pkt

Józef Czechowicz, *przez kresy*

monotonnie koń głowę unosi
grzywa spływa raz po raz rytmem
koła koła
zioła

terkocze senne półżycie
drożyną leśną łąkową
dołem dołem
polem

nad wieczorem o rżyska zawadza
księżyc ciemny czerwony
wołam
złoty kołacz

nic nie ma nawet snu tylko kół skrzyp
mgława noc jawa rozlewna
wołam kołacz złoty
wołam koła dołem polem kołacz złoty

Objaśnienia: *kresy* – tu: wschodnie tereny II Rzeczypospolitej (np. Wołyń); *rżysko* – pole po skoszeniu zboża; *kołacz* – okrągłe ciasto weselne.

Józef Czechowicz, *przez kresy* (całość; z tomu *ballada z tamtej strony*, 1932); tekst według wydania w serwisie wolnelektury.pl (domena publiczna).

1.1. Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Wiersz oddaje przede wszystkim

___ / 1 pkt

A. przebieg bitwy na granicy.

B. szybki lot samolotem nad miastem.

C. radość z żniw w słoneczne południe.

D. wrażenie monotonnej, sennej jazdy wozem o zmierzchu.

1.2. Wyjaśnij, jak brzmienie wiersza oddaje doświadczenie jazdy. Wskaż **dwa** środki.

___ / 2 pkt

PIERWSZA ŁAWKA

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Dwudziestolecie – poezja – kartkówki, sprawdzian, powtórka – język polski, kl. 3 LO (zakres podstawowy)

Podgląd pokazał 11 z 35 stron. Pełna wersja: 35 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- Karta 1: Dwudziestolecie – poezja – najważniejsze wiadomości – 4 zadania, 11 pkt
- Karta 2: Dwudziestolecie – poezja – ćwiczenia – 5 zadań, 24 pkt
- Karta 3: Dwudziestolecie – poezja – zadania typu maturalnego – 4 zadania, 11 pkt
- Karta 4: Kartkówka 1: grupy i programy poetyckie – grupa A – 4 zadania, 9 pkt
- Karta 5: Kartkówka 1: grupy i programy poetyckie – grupa B – 4 zadania, 9 pkt
- Karta 6: Kartkówka 2: wiersz dwudziestolecia – grupa A – 3 zadania, 8 pkt
- Karta 7: Kartkówka 2: wiersz dwudziestolecia – grupa B – 3 zadania, 8 pkt
- Karta 8: Sprawdzian: Dwudziestolecie – poezja – grupa A – 8 zadań, 25 pkt
- Karta 9: Sprawdzian: Dwudziestolecie – poezja – grupa B – 8 zadań, 25 pkt Karta 1 przypomina najważniejsze wiadomości i pokazuje wzorcowe odpowiedzi z komentarzem.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail
pierwszalawka.pl/material/polski-liceum-klasa-3-dzial-04-dwudziestolecie-poezja